

prof. dr hab. Janusz Kirenko
Katedra Pedeutologii i Edukacji Zdrowotnej
Instytut Pedagogiki UMCS w Lublinie

Lublin, dn. 27.12.2024 r.

RECENZJA ROZPRAWY HABILITACYJNEJ I DOROBKU NAUKOWEGO

dr Agnieszki Dłużniewskiej dla podmiotu habilitującego

Akademii Pedagogiki i Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

w Warszawie

Biografia naukowa i zawodowa dr Agnieszki Dłużniewskiej związana jest z licznymi ośrodkami akademickimi naszego kraju, począwszy od Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie, gdzie w 1992 roku na Wydziale Humanistycznym, na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowo-techniczna – specjalność nauczycielska, ukończyła studia magisterskie, przygotowując pracę dyplomową pod kierunkiem dr. hab. Jerzego Plisa, prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego. Z UMCS wiązała się jeszcze dwukrotnie za sprawą studiów podyplomowych w zakresie Afazjologii i Surdologopedii w latach 1992-1995 oraz Surdologopedii w latach 1998-1999. Promotorami Jej prac dyplomowych byli wówczas, w kolejności chronologicznej: prof. dr hab. n. med. Andrzej Czernikiewicz i dr hab. Zdzisław Marek Kurkowski, prof. UMCS. Pomędzy tymi studiami, bo w latach 1996-1997, ukończyła kolejne w zakresie Afazjologii na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego, a w latach 2002-003 w zakresie Organizacji i Zarządzania Oświatą w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Płocku. W roku 1998 mgr Agnieszka Dłużniewska podjęła studia doktoranckie na Wydziale Nauk Społecznych w Instytucie Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, by ukończyć je w 2000 roku, a następnie przygotować pod kierunkiem dr hab. Kazimiery Krakowiak, prof. KUL, pracę doktorską nt. „Komunikowanie się dzieci z uszkodzeniami słuchu w wieku przedszkolnym”, którą obroniła w 2005 roku. Recenzentami w przewodzie doktorskim byli: dr hab. Jadwiga Cieszyńska, prof. AP Kraków i dr hab. Czesław Kosakowski, prof. UWM Olsztyn. Oprócz podnoszenia kwalifikacji naukowych, wzbogacała swoją wiedzę i umiejętności dzięki praktyce

zdobywanej między innymi poprzez liczne zatrudnienia w placówkach oświatowych i medycznych oraz udział w konferencjach, wykładach i seminariach. Nie bez znaczenia są tutaj kolejne Jej zatrudnienia w wymiarze od kilku do kilkunastoletnich umów o pracę w takich chociażby jednostkach, jak: Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Nr 1 w Płocku, Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Gostyninie-Zalesiu, Miejskie Przedszkole z Oddziałami Integracyjnymi Nr1 w Płocku, Gimnazjum Nr5 w Płocku, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli – Oddział w Płocku i Dzienny Ośrodek Rehabilitacji Słuchu i Mowy w Płocku, by ostatecznie, bo od 2011 roku do chwili obecnej, po pozytywnie rozstrzygniętej procedurze konkursowej podjąć pracę na stanowisku adiunkta Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, najpierw w Zakładzie Terapii Pedagogicznej, a od 2021 roku w Zakładzie Surdopedagogiki.

Zainteresowania naukowe dr Agnieszki Dłużniewskiej są wielostronne, gdzie logicznie łączy je istotny poznawczo i ważny z punktu widzenia praktyki edukacyjnej, pedagogiki specjalnej, psychologicznej, logopedycznej, filozoficznej, ale też i medycznej, obszar zagadnień związanych z kondycją i rozwojem młodego człowieka, rozpatrywany wielokierunkowo i wielopoziomowo. Można bowiem wyróżnić w nim kilka kierunków, obejmujących przede wszystkim zagadnienia związane z: wychowaniem i edukacją, logopedią, niepełnosprawnością, zwłaszcza sensoryczną i umysłową, rodzicielstwem, wczesnym rozwojem człowieka, nieodłączną w takich wymiarach metodologią nauki oraz, bardziej już szczegółowo analizą „czynników poznawczych i środowiskowych, będących predyktorami procesu interioryzacji języka i wykorzystywania go w procesie uczenia się” (Autoreferat, s. 9). Sama Kandydatka podaje, że należy w nim wyróżnić dwa główne obszary dotyczące:

- problematyki funkcjonowania językowo-poznawczego i emocjonalno-społecznego dzieci i młodzieży z uszkodzeniami słuchu,
- zagadnień dotyczących językowo-poznawczego i emocjonalno-społecznego funkcjonowania dzieci i młodzieży ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się.

Każdy z tych kierunków pojawiał się w sposób ewolucyjny, wynikający z rozwoju kompetencji rzeczywistych i formalnych Habilitantki. Rzecz by można, iż dr Agnieszka Dłużniewska stopniowo, krok po kroku wchodziła w kolejne, coraz trudniejsze obszary funkcjonowania człowieka we współczesnym świecie, szczególnie te, które wiążą się z rozwojem i odpowiedzialnością zrazu za dobro swoje, a następnie

innych. Drogę tę można prześledzić wglębiając się w zakres merytoryczny prac przygotowanych przez Kandydatkę. Nie jest przypadkiem zatem, że swoistym zwieńczeniem tej drogi są dwie publikacje: „Rozumienie tekstów literackich przez uczniów z uszkodzeniami słuchu” z 2021 roku i „Wczesne inicjacje czytelnicze dzieci z uszkodzeniami słuchu w perspektywie socjokognitywnych uwarunkowań rozwoju sprawności językowych” z 2024 roku, będące przedmiotem niniejszej oceny. Bardzo ważną rolę odegrało tutaj wszechstronne wykształcenie dr Agnieszki Dłużniewskiej, pedagogiczne, psychologiczne, logopedyczne, po części również filozoficzne i medyczne, a także znajomość języków nowożytnych. Można jedynie zapytać, dlaczego tak długo od obrony doktoratu trwały prace nad rozprawą habilitacyjną, chociaż odpowiedź na tak postawione pytanie jest oczywista. Wynika przede wszystkim z naukowej rzetelności Habilitantki, jej metodologicznej pasji, a tym samym przeświadczenia, że propozycje nowych, interdyscyplinarnych dziedzin, dyscyplin i specjalności naukowych nie rodzą się od tak, ale wymagają kompetencji, namysłu i czasu oraz konsekwencji i odpowiedzialności realizacyjnej.

Dorobek publikacyjny dr Agnieszki Dłużniewskiej po uzyskaniu stopnia doktora wydaje się niezbyt liczny, co przekłada się na wskaźniki bibliometryczne (sumaryczny IF, liczba cytowań, indeks Hirscha; Wykaz osiągnięć naukowych, s. 22), ale jest bardzo bogaty merytorycznie i jakościowo. Obejmuje on w sumie 41 wskazanych pozycji, w tym: autorstwo trzech publikacji zwartych o charakterze monograficznym, zwłaszcza wspomnianych już dwóch pozycji tworzących tzw. dyptyk habilitacyjny i jedną współautorską oraz 23 rozdziały w monografiach naukowych autorskich i wieloautorskich, a także 13 artykułów w czasopismach naukowych, z czego cztery w czasopismach tzw. wysokopunktowanych (jeden za 140 pkt i trzy po 100 pkt). Niniejszy wykaz nie odzwierciedla jednak całokształtu osiągnięć naukowych Habilitantki, ponieważ obejmuje tylko te pozycje, które zostały zakwalifikowane do głównego nurtu Jej zainteresowań naukowych. Niewątpliwie warto byłoby się zapoznać z innymi formami pisarstwa naukowego Kandydatki, jak chociażby: wprowadzenia lub przedmowy publikacji zwartych, ekspertyz i raportów z badań, czy jeszcze innych, chociażby konstrukcji narzędzi badawczych, edukacyjnych materiałów, szczególnie, gdy w Jej dorobku naukowym nie sposób pominąć licznych projektów badawczych w których brała udział jako kierownik lub członek zespołu, a także o ogromnym zaangażowaniu o charakterze edukacyjnym w realizacji nie tylko niektórych z nich. Przygotowany przez Kandydatkę wykaz prac organizacyjnych i

edukacyjnych na tym polu obejmuje, w pierwszym przypadku osiem, a w drugim dwa ukierunkowane działania (Wykaz osiągnięć naukowych, s. 15). Przeważają prace pretendujące do miana nowatorskich rozwiązań i oryginalności, zazwyczaj do kilkunastu stron, rzadziej liczniejsze, podyktowane zazwyczaj bieżącymi zainteresowaniami Habilitantki, najczęściej związane z realizacją aktualnego zadania, projektu badawczego, stażu naukowego, a w ślad za tym z uczestnictwem w konferencjach, sympozjach, warsztatach szkoleniowych i tym podobnym formom naukowej wymiany poglądów i dyskusji. Zamieszczone są przede wszystkim w pracach zbiorowych, najczęściej pokonferencyjnych, w czasopiśmie o charakterze zawodowym i naukowym wydawnictw uniwersyteckich, natomiast zdecydowanie rzadziej w ogólnopolskich czasopiśmie naukowych. Stosunkowo niewiele jest prac w języku obcym, zwłaszcza w pierwszym okresie zatrudnienia, co jest o tyle zastanawiające, o ile skonfrontuje się ten fakt z indeksem naukowej współpracy krajowej i zagranicznej Habilitantki. Nie sposób również nie zauważyć, bardziej z obowiązku recenzenta, że nie jest dobrą praktyką opiniowanie wydawnicze prac zwartych przez recenzentów z rodzimego ośrodka naukowego.

Istotnym elementem dorobku naukowego Kandydatki jest także czynny udział w 34 międzynarodowych zagranicznych i międzynarodowych krajowych oraz krajowych konferencjach naukowych, sympozjach, zjazdach i sesjach (w załączeniu wykaz głoszonych wykładów na zaproszenie i wykładów plenarnych, Wykaz osiągnięć naukowych, s. 9). Uczestniczyła również w pięciu komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji krajowych lub międzynarodowych, w tym, w jednym jako przewodnicząca komitetu organizacyjnego. Ponadto, była Zastępcą Redaktor Naczelnej czasopisma Szkoła Specjalna w latach 2015-2020, a także Współredaktor działu tematycznego nr2/2024 Forum Pedagogicznego, tom: Psychologiczne, pedagogiczne i językowe aspekty trudności szkolnych. Jest członkiem dwóch towarzystw naukowych polskich, pełniąc w nich rozliczne funkcje: Członek Zarządu Polskiego stowarzyszenia Metody Fonogestów oraz Członek Polskiego Towarzystwa Językoznawstwa Kognitywnego.

Analiza przedłożonego dorobku wskazuje, iż Kandydatka umiejętnie łączy studia i badania z zakresu wielu dziedzin, dyscyplin i subdyscyplin. Wyraźnie dostrzega się w nim poszerzanie zakresów problemowych, poszukiwań naukowych, z pełną świadomością faktu, iż owe zakresy i poszukiwania łączą się i mogą mieć

podobne uwarunkowania. Dobrze radzi sobie z materia, czyli zgodnie ze sztuką pisarstwa naukowego stara się panować nad całością, co nie jest takie proste, gdy podejmuje się realizacji szerzej zakrojonych badań, takich chociażby, które tutaj oceniam jako podstawowe prace o charakterze monograficznym w niniejszym postępowaniu awansowym.

W dorobku naukowym dr Agnieszki Dłużniewskiej znajdują się, co należy podkreślić, wytwory aktywności naukowej o różnym statusie, w tym: studia o charakterze teoretycznym, których jest najwięcej, i metodologicznym, raporty i sprawozdania z badań, a także liczne ekspertyzy, opracowania metodyczne, projekty o charakterze innowacyjnym oraz opinie i recenzje, których jest nie tyle mniej, bo to fakt, ile brakuje chociażby w Autoreferacie ich adekwatnego wyeksponowania, dodatkowo wzmacniającego i tak już silny argument, wskazujący na wielostronność warsztatu naukowego Habilitantki, o pozytywnym jego znaczeniu. Na szczególne podkreślenie zasługuje Jej współpraca z otoczeniem społecznym i gospodarczym (Wykaz osiągnięć naukowych, ss. 19-21).

Pierwszą ważniejszą pozycją zwartą w dorobku dr Agnieszki Dłużniewskiej jest współautorska praca, bo z Izabellą Kucharczyk, pt. „Samoświadomość emocji i percepcja własna kompetencji społecznych a osiągnięcia szkolne uczniów z dysleksją w wieku dorastania” z 2017 roku, opublikowana nakładem Wydawnictwa Naukowego FREI. To pokłosie, dlatego też pozycja niniejsza jest jedynie wzmiankowana przez Kandydatkę, projektu naukowego obejmującego badania opisane tutaj, kierownikiem którego była Izabella Kucharczyk. W opracowanych przez Autorki wynikach badań diagnostycznych, w których wykorzystaly stosunkowo mało znane narzędzia badawcze, dokonały One udanego merytorycznie i metodologicznie połączenia wielu aspektów analizowanej problematyki. Poszczególne rozdziały są logicznie skonstruowane. Widać, że Autorki, a zwłaszcza Kandydatka pisząc o swoich zainteresowaniach metodologią badań, potrafi praktycznie je realizować. Co prawda, w takiej publikacji, zwłaszcza, gdy prezentowane są narzędzia badań, należało precyzyjniej umieścić więcej wskaźników psychometrycznych, np. dane z analizy eksploracyjnej czy też confirmacyjnej, co jest już standardem w doniesieniach o procedurach adaptacyjnych narzędzi, lub też informację o posiadaniu takowych w swoim archiwum. Nie sposób również nie zauważyć, iż ten obszar pisarstwa naukowego dr Agnieszki Dłużniewskiej należy już do tzw. „okresu schyłkowego”, jak

pozwoleń go sobie nazwać, co wcale nie znaczy, że nie potrafi Ona analizować wyników badań zarówno w aspekcie ilościowym, jak i jakościowym, syntezować ich i nadawać im aplikacyjny wymiar, gdzie podjęcie w ostatnich latach przez Habilitantkę współpracy na płaszczyźnie naukowej z dr. Kamilem Kurackim, zaowocowało nowym, bardziej adekwatnym do wymogów współczesności podejściem analitycznym, opartym chociażby na metaanalizach, ale nie tylko.

Siłą dorobku naukowego dr Agnieszki Dłużniewskiej są nie tyle powyżej ocenione publikacje, chociaż one też, co raczej duża liczba opracowań o charakterze analityczno-przeglądowym, dyskursywnym i publicystycznym, opartych najczęściej na najnowszej literaturze, najczęściej obcojęzycznej. Mocną ich stroną jest przede wszystkim dobra znajomość merytoryczna podejmowanej problematyki, rzetelność i przejrzystość oraz konsekwencja wielowymiarowej eksploracji wybranych problemów, co traktuję jako wskaźnik dojrzałości naukowej.

Należy stwierdzić zatem, iż oceniane publikacje i opracowania stanowią ważną inspirację dla pedagogów specjalnych i psychologów, zwłaszcza osób zajmujących się dominującą tutaj problematyką, w tym terapią pedagogiczną i edukacją. Są źródłem istotnych danych i uzasadnień dla podejmowanych przez nich działań i badań, które można nazwać pedagogicznymi.

Uzupełnieniem biografii zawodowej dr Agnieszki Dłużniewskiej jest jej działalność dydaktyczna, której nie sposób pominąć w niniejszej ocenie. Podkreślić należy, iż realizowała zajęcia dydaktyczne ze studentami różnych kierunków: psychologii, pedagogiki, pedagogiki specjalnej, logopedii, rehabilitacji społecznej, specjalności nauczycielskich, w ramach studiów stacjonarnych i niestacjonarnych oraz studiów podyplomowych, nie tylko na rodzimej Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, ale także takich uczelni, jak: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz Uczelnia Korczaka w Warszawie, do których była zapraszana do prowadzenia wykładów i ćwiczeń. Wachlarz przedmiotów jest nader szeroki, chociaż kolejność ich nie jest tutaj przypadkowa. Była promotorem 63 prac licencjackich i 141 prac magisterskich na APS. Z dostarczonych informacji wynika również, że Habilitantka bardzo dobrze wywiązuje się z obowiązków nauczyciela akademickiego, ma też spore zasługi w działalności na rzecz rozwoju dydaktyki akademickiej. Potrafi łączyć akademicki sposób prezentowania wiedzy psychologicznej i pedagogicznej z

praktycznym jej stosowaniem, a także popularyzacją, czego wyrazem jest udział dr Agnieszki Dłużniewskiej w licznych event'ach o charakterze edukacyjnym, czy kulturowym, aczkolwiek nie tylko, w wymiarze lokalnym i ogólnokrajowym (Autoreferat, s. 34).

Nie stroni również od prac o charakterze organizacyjnym w macierzystej uczelni. Pełniła między innymi funkcje: kierownika Studiów Podyplomowych z zakresu Terapii Pedagogicznej z Wczesnym Wspomaganiem Rozwoju – edycja 3, kierownika Studiów Podyplomowych z zakresu Terapii Pedagogicznej z Wczesnym Wspomaganiem Rozwoju – edycja 7 oraz w 2012 roku członka Komisji Rekrutacyjnej na studia z zakresu terapii pedagogicznej I i II stopnia, stacjonarne i niestacjonarne. Od początku pracy na APS, czyli 2011 roku, jest uczelnianym opiekunem praktyk, koordynując i sprawując opiekę merytoryczną nad nimi, a w ostatniej kadencji (2020-2024) była członkiem Senackiej Komisji ds. Finansów i Infrastruktury Akademii.

Dr Agnieszka Dłużniewska była kilkakrotnie nagradzana. W uznaniu osiągnięć naukowych otrzymała w latach 2023 i 2024 nagrody Rektora Akademii Pedagogiki Specjalnej. W 2019 roku została odznaczona Brązowym Krzyżem Zasługi, natomiast w 2006 roku otrzymała Nagrodę Prezydenta Miasta Płocka za wybitne osiągnięcia w pracy dydaktyczno-wychowawczej z dziećmi i młodzieżą.

Reasumując, dorobek dr Agnieszki Dłużniewskiej jest wystarczający i na tyle ważny naukowo, dydaktycznie i organizacyjnie, że nie powinien być przeszkodą w kontynuowaniu procedury habilitacyjnej.

Zwieńczeniem dotychczasowego dorobku Habilitantki jest tzw. „dyptyk habilitacyjny”, czyli dwie rozprawy naukowe:

1. „Rozumienie tekstów literackich przez uczniów z uszkodzeniami słuchu”, wydana przez Oficynę Wydawniczą „Impuls”, w Krakowie w 2021 roku (recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Kazimiera Krakowiak i dr hab. Małgorzata Kupisiewicz, prof. APS).
2. „Wczesne inicjacje czytelnicze w perspektywie socjokognitywnych uwarunkowań rozwoju sprawności językowych”, wydana w 2024 roku w Warszawie nakładem Wydawnictwa Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej (recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Stanisław Grabias i dr. hab. Alina Maciejewska, prof. Uniwersytetu w Siedlcach).

Zauważyć tutaj należy, iż problematyka związana z wychowaniem i edukacją, zwłaszcza w tak istotnym zakresie, którym zajmuje się dr Agnieszka Dłużniewska, jest przedmiotem wciąż nie tyle utrzymującego się, ile nawet wzrastającego zainteresowania badaczy. Należy do bardziej złożonych, a tym samym doniosłych obszarów poszukiwań badawczych. Narosło bowiem wokół niej wiele spornych problemów, by nie powiedzieć kontrowersji, wymagających obiektywnych analiz, o które zawsze trudno, gdy w grę wchodzi fałszywe mniemanie, banalne i uproszczone wyobrażenia oraz schematy wynikające najczęściej z braku wiedzy i chęci do jej zdobywania. Opracowania naukowe dr Agnieszki Dłużniewskiej wpisując się w nurt tego zainteresowania znacząco poszerzają je w sposób oryginalny i twórczy, optując za powstaniem nowych perspektyw badawczych, sugerowanych m.in. przez recenzentów wydawniczych.

Zarówno ocena zawartości merytorycznej i wartości naukowej przedłożonych monografii, zwłaszcza takich jej elementów, jak: ogólna ocena treści i układu obu prac, poprawność definicji, określeń i nazw, jak i stwierdzenie czy poziom danej pracy odpowiada jej przeznaczeniu, upoważnia w niniejszych przypadkach do stwierdzenia o charakterze pozytywnym.

Przygotowane monografie są w miarę obszerne, ponieważ pierwsza, liczniejsza, zawiera 299 stron, druga zaś zdecydowanie mniej, bo jedynie 199 stron, przy również mniejszym jej formacie. Obie stanowią istotne studia poświęcone zagadnieniom surdopedagogiki, ze szczególnym uwzględnieniem statusu metodologicznego tej subdyscypliny pedagogiki specjalnej. Prace są wielowątkowe, wszechstronnie ujmujące omawiane zagadnienia, uwzględniające najnowsze koncepcje i publikacje badaczy z zakresu wielu dziedzin, dyscyplin i subdyscyplin, cieszących się powszechnym uznaniem. Całość treści pierwszej monografii została podzielona na wstęp, dziewięć rozdziałów poświęconych kolejno: istocie języka i poznania, charakterystyce czytania, wybranych jego ujęć modelowych, znaczenia i źródeł tekstu literackiego, języka, czytania i metapoznania osób z uszkodzeniem słuchu, języka uniwersalnego w udostępnianiu treści osobom słabosłyszącym i niesłyszącym, metodologicznych podstaw badań własnych, analizie wyników badań, nowym trendom w podejściu do procesu rozumienia i interpretacji czytanego tekstu przez uczniów z uszkodzeniami słuchu w świetle socjokognitywnego modelu czytania, a w ślad za tym nowym wyzwaniem w naukach o wychowaniu i edukacji, w tym

współpracy z innymi dyscyplinami i subdyscyplinami pedagogicznymi, psychologicznymi i językowymi. Ponadto praca zawiera zakończenie, wykaz adresów bibliograficznych i aneks. Natomiast spis treści drugiej monografii obejmuje jedynie trzy rozdziały, poprzedzone wstępem oraz zwieńczone dyskusją i zakończeniem, a także bibliografią i aneksem. W dwóch pierwszych rozdziałach Habilitantka odniosła się do kognitywno-konstruktywistycznej perspektywy opanowywania umiejętności czytania i pisania oraz językowo-poznawczym determinantom kształtowania się czytania i pisania u dzieci z uszkodzeniami słuchu, by w rozdziale trzecim, zawrzeć metaanalizę narracyjną dotychczasowych badań w rzeczonym zakresie. Taki podział zawartości merytorycznej w obu pracach wydaje się być trafny i adekwatny z punktu widzenia problematyki będącej przedmiotem rozważań Autorki.

Rozdziały analityczno-przeglądowe w niniejszych opracowaniach zawierają analizy podstawowych dla obu monografii pojęć i terminów. Habilitantka nie tylko zamieszcza wykazy uczonych, badaczy, którzy zajmowali się tymi problemami, ale stara się ustalić rodowód, historię każdego pojęcia, ukazując dużą różnorodność sposobu pojmowania tych samych terminów, nie stroniąc od prób syntezy i nadawania im wyrazistych, a zarazem specyficznych dla dyscypliny mian. Radzi sobie z tym bardzo dobrze, ponieważ wszystkie zanalizowane i zdefiniowane kategorie pojęciowe osadzone są w dostępnych publikacjach, w tym nierzadko w doniesieniach z badań realizowanych na gruncie wielu dziedzin i dyscyplin naukowych.

Poszczególne rozdziały w obu książkach są dobrze ustrukturalizowane, przez co lektura tekstu nie następuje z trudnością. Pozwala ukazać wspólne i swoiste wymiary dociekanych tu kwestii, chociaż jednoznaczność poglądów Habilitantki, co do zasad, wiodących teorii i koncepcji jest oczywista. Trudno by było inaczej, na przykład ważyć poglądy i racje przeciwstawnych stron, gdy w grę wchodzi jasno sprecyzowane stanowisko badacza, świadomie i z pełną konsekwencją realizującego swój program naukowy. Odwaga i upór w dążeniu do celu jest godny podziwu. Odnoszę również wrażenie, że Autorce tak bardzo zależy na przekonaniu czytelnika, nie tyle do swoich poglądów, chociaż też, bo na tym to polega, ile do swoich kompetencji psychologicznych i pedagogicznych, zwłaszcza tych ostatnich. Wyraża się to w bardzo precyzyjnej formule narracyjnej treści, z olbrzymią dbałością o szczegóły, przez co niektórym akapitom brakuje swoistej lekkości przekazu. Ponadto nieco brakuje mi również krytycznego podejścia Kandydatki do prezentowanych treści i dyskursu z

poglądami innych badaczy, by na tej podstawie samodzielnie uogólniać i formułować własne stanowiska, a także klarownie podanej linii rozumowania, na której skonstruowano model badawczy. Natłok informacji jest ogromny, zwłaszcza w pierwszej monografii. Nie umniejsza to w niczym wartości pracy, ale stanowi wskazówkę dla przyszłych redakcji materiału książkowego. Umiejętność syntezy tak szerokich zakresów problemowych jest wprost nieodłączna w sytuacji ich precyzyjnego przełożenia na perspektywę badawczą. Własne, czyli autorskie zarysowanie teoretycznego modelu badań powinno o tym świadczyć. Tutaj należało oczekiwać nie literackiej narracji podjętej problematyki, ale konkretnego pod postacią chociażby schematu teoretycznych uzasadnień owych działań. Tak też się stało w formułowanych celach i zapowiedziach badawczych, nie mówiąc już o problemach badawczych, którym przyporządkowane zostały narzędzia badawcze i procedura analityczna. Podjęty trud radzenia sobie z zebraniem materiałem badawczym opłacił się, dzięki również przejrzystości prowadzonych analiz oraz klarowności języka. To podstawa umożliwiająca śledzenie toku rozumowania badacza, co jest niesłychanie ważne zarówno w paradygmacie badań ilościowych, jak i jakościowych. Zapanowanie nad ogromną liczbą danych i nadanie im nowego syntetycznego wymiaru pretendującego do miana prawidła lub mechanizmu działania, gdzie korzystanie z programowanych statystycznych modułów jest w większym lub mniejszym stopniu ograniczone, to nie tylko umiejętność, ale i swoista wartość naukowa osoby podejmującej się takiego wyzwania.

W rozdziale metodologicznym pierwszej monografii przedstawione zostały założenia badawcze rozprawy w taki sposób, iż ogólnie nie ma problemu z rozszyfrowaniem zastosowanego modelu badań. Wskazuje na to przyjęta przez Autorkę strategia badań, a także tok prowadzonych analiz empirycznych. W drugiej zaś monografii rzecz się ma nieco inaczej ze względu na bardziej narracyjny charakter opisu zastosowanej procedury badawczej w rozdziale trzecim, ale końcowy efekt jest ten sam, z jakże widoczną transparentnością przekazu założeń metodologicznych podjętych rozpraw.

Dobór oryginalnych metod i narzędzi badawczych, ich opis, z nieznaczną próbą zwrócenia uwagi na wskaźniki psychometryczne, tudzież właściwe nazewnictwo, jest zasadny w kontekście zaproponowanego modelu badań. Kryteria doboru grup, zgodnie z którymi przeprowadzono badania są w zasadzie czytelne. Dobór grup

badawczych był celowy. Brakuje zestawień zbiorczych danych, co bardzo utrudnia lekturę, a także scenariuszy (choćby w aneksie) prowadzonych badań. Trudno mi zatem miarodajnie ocenić ten aspekt warsztatu naukowego Kandydatki.

Część empiryczną tworzą albo dwa bardzo obszerne rozdziały analityczne, jak miało to miejsce w przypadku pierwszej monografii, albo jeden, w odniesieniu do drugiej monografii, gdzie Habilitantka połączyła w całość metodologiczne założenia z metaanalizą danych. Należało je ustrukturalizować, na przykład adekwatnie do postawionych pytań problemowych; i tak też się stało. Analizy ilościowe, porównawcze i korelacyjne, pozwoliły ukazać wspólne i swoiste wymiary badanych zakresów problemowych. Autorka poradziła sobie z tym bardzo dobrze, zaawansowane testy statystyczne dobrała zgodnie z procedurą. Oczekiwałem tutaj nieco większej transparentności danych w kontekście postawionych pytań badawczych, zwłaszcza w odniesieniu do metaanalizy zastosowanej w drugiej monografii. Zabrakło mi również bardziej pogłębionych interpretacji, nie mówiąc już o dyskusji z badaczami, którzy zajmowali się tymi zagadnieniami. W sumie jednak jest to bardzo wartościowy materiał badawczy, naukowo przepracowany, wiernie oddający specyfikę funkcjonowania badanych osób, godny dodatkowych, oddzielnych opracowań i publikacji.

Niewątpliwie monografie dr Agnieszki Dłużniewskiej wnoszą wiele nowych elementów do naszej dotychczasowej wiedzy z zakresu pedagogiki specjalnej, surdopedagogiki oraz pokrewnych subdyscyplin, dyscyplin, a niekiedy również dziedzin. Są przede wszystkim dojrzałymi propozycjami nadania im szerszej, bo interdyscyplinarnej perspektywy naukowej. Spełniają wymagania profesjonalnie przygotowanych.

Konkluzja

Analiza przedłożonego dorobku wskazuje, iż dr Agnieszka Dłużniewska łączy studia i badania z zakresu wielu subdyscyplin i dyscyplin naukowych. Dostrzega się w nim poszerzanie zakresów problemowych i potrzebę poszukiwania elementów łączących je, także w wymiarze podobnych uwarunkowań. Oceniane publikacje i opracowania są na tyle inspirujące dla pedagogiki specjalnej i pokrewnych dyscyplin nauk społecznych, na ile należałoby je uznać za źródła istotnych danych i uzasadnień dla podejmowanych przedsięwzięć o charakterze naukowym, zwłaszcza, gdy chodzi o znajomość merytoryczną

podejmowanej problematyki oraz konsekwencje wielowymiarowych eksploracji wybranych zagadnień. Wykazana aktywność naukowa pod postacią uczestnictwa konferencyjnego i realizacji projektów badawczych oraz dobrej dydaktyki koreluje dodatnio z przedłożonym dorobkiem naukowym. Stwierdzam zatem, iż osiągnięcia i dorobek naukowy Habilitantki spełniają wymogi ustawowe określone Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2024.1571). Dlatego wnoszę o wszczęcie dalszych etapów postępowania w sprawie nadania dr Agnieszce Dłużniewskiej stopnia naukowego doktora habilitowanego.

A handwritten signature in blue ink, reading "Janusz Piłenka". The signature is written in a cursive style with a large, sweeping initial 'J'.